

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ادبیات فارسی (۳)

سال سوم آموزش متوسطه

رشته های ادبیات و علوم انسانی - علوم و معارف اسلامی

وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

برنامه‌ریزی محتوا و نظارت بر تألیف : دفتر تألیف کتاب‌های درسی ابتدایی و متوسطه نظری

نام کتاب : ادبیات فارسی (۳) - ۲/۲۴۹

مؤلفان : اصغر ارشاد سرابی، حسین داودی، حسن ذوالفقاری، محمدرضا سنگری، محمد شهری، غلامرضا عمرانی،

حسین قاسم پور مقدم و سیداکبر میرجعفری

آماده‌سازی و نظارت بر چاپ و توزیع : اداره کل نظارت بر نشر و توزیع مواد آموزشی

تهران : خیابان ایرانشهر شمالی - ساختمان شماره ۴ آموزش و پرورش (شهید موسوی)

تلفن : ۸۸۸۳۱۱۶۱-۹ ، دورنگار : ۸۸۳۰۹۲۶۶ ، کدپستی : ۱۵۸۴۷۴۷۳۵۹

وبسایت : www.chap.sch.ir

مدیر امور فنی و چاپ : سیداحمد حسینی

طراح جلد : مریم کیوان

صفحه‌آرا : غزاله نجمی

حروفچین : زهرا ایمانی نصر

مصحح : علی نجمی، سیف‌الله بیگ محمد دلیوند

امور آماده‌سازی خبر : زینت بهشتی شیرازی

امور فنی رایانه‌ای : احمد رضا امینی، حمید ثابت کلاچاهی

ناشر : شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران - تهران - کیلومتر ۱۷ جاده مخصوص کرج - خیابان ۶۱ (داروپخش)

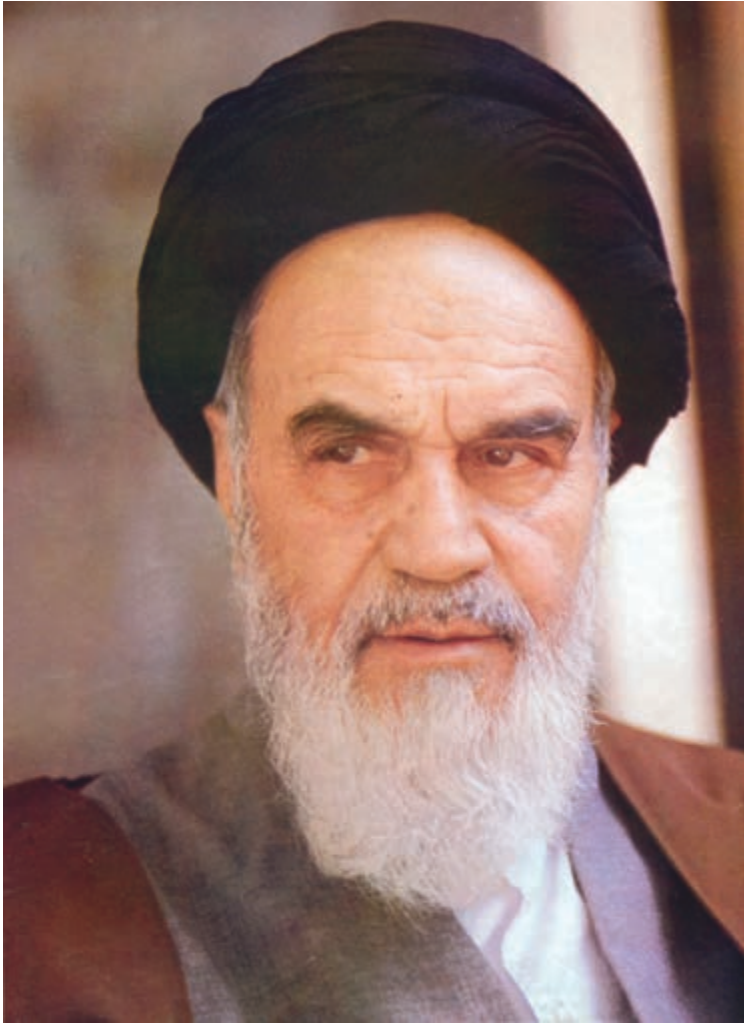
تلفن : ۵ - ۴۴۹۸۵۱۶۱ ، دورنگار : ۴۴۹۸۵۱۶۰ ، صندوق پستی : ۳۷۵۱۵-۱۳۹

چاپخانه : شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران «سهامی خاص»

سال انتشار و نوبت چاپ : چاپ شانزدهم ۱۳۹۳

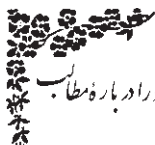
حق چاپ محفوظ است.

شابک ۹-۵۲۶-۰۵-۹۶۴ ISBN 964-05-0526-9

بخشیدن روح عزّت، استقلال، استغناء و اعتماد به نفس به ملت ... از
مشخصه‌های عمدهٔ انقلاب اسلامی است که امام خمینی (ره) آن را در جامعهٔ
انقلابی ترسیم کرده است.

(مقام معظم رهبری حضرت آیت الله خامنه‌ای)

معلمان محترم، صاحب نظران، دانش آموزان عزیز و اولیای آنان می توانند نظر اصلاحی خود را در باره مطالب

این کتاب از طریق نامه به نشانی تهران - صندوق پستی ۱۵۸۵۵/۳۶۳ - گروه دسی مربوط و یا پیام نگار (Email)

ارسال نمایند. talif@talif.sch.ir

دفتر تالیف کتاب های دسی ابتدایی متوسط نظری

فهرست

۱۰۶	فصل هفتم: ادبیات عرفانی	۳	درس اول: ستایش خدا: خواجوی کرمانی
۱۰۷	درس هجدهم: عرفان اسلامی: جلال‌الدین همایی	۴	نعت پیامبر (ص): بوستان سعدی
۱۱۰	درس نوزدهم: در محراب عشق: کشف‌الاسرار	۶	فصل اول: انواع ادبی (۱)
۱۱۱	در بیان شریعت و طریقت و حقیقت و انسان کامل:		درس دوم: ادبیات حماسی: رستم و اسفندیار (۱):
۱۱۱	عزیزالدین نسفی	۸	فردوسی
۱۱۳	درس بیستم: جمال جان‌فزای روی جانان: شیخ محمود شبستری	۱۴	درس سوم: رستم و اسفندیار (۲): فردوسی
۱۱۷	فصل هشتم: ادبیات تمثیلی	۱۹	فصل دوم: ادبیات داستانی
۱۲۱	درس بیست و یکم: سی مرغ و سیمرغ: عطار	۲۲	درس چهارم: بازرگان و طزار: فرج بعد از شدت
۱۲۹	درس بیست و دوم: طوطی و بازرگان: مولوی	۲۵	درس پنجم: دیوار: جمال میرصادقی
۱۳۴	فصل نهم: ادبیات انتقادی	۳۳	فصل سوم: نثر فارسی
	درس بیست و سوم: زاهد و پادشاه: گلستان سعدی		درس ششم: داستان در آتش افکندن ابراهیم (ع):
۱۳۶	و ...	۳۶	قصص الانبیا
۱۴۱	درس بیست و چهارم: تولدی دیگر! : مسعود کیمیایگر	۳۹	درس هفتم: بر دار کردن حسنگ: ابوالفضل بیهقی
۱۴۴	فصل دهم: ادبیات تطبیقی	۴۹	درس هشتم: داستان شیر و گاو: کلیله و دمنه
۱۴۶	درس بیست و پنجم: ۱- کمند گیسو: مورس مترلینگ	۵۷	درس نهم: چگونگی تصنیف گلستان: سعدی
۱۴۷	زال و رودابه: فردوسی	۶۲	درس دهم: در سبب عید نوروز: عبدالرحیم طالبوف
۱۴۸	۲- ادبیات عاشورایی	۶۶	فصل چهارم: انواع ادبی (۲)
۱۴۸	سالگرد: آرمان رنو	۶۷	درس یازدهم: دانش، دبیری و شاعری: ناصر خسرو
۱۵۱	فصل یازدهم: ادبیات توصیفی	۶۹	درس دوازدهم: پیدا و پنهان: فخرالدین عراقی
۱۵۳	درس بیست و ششم: بهار: رودکی	۷۱	الفن موج: کلیم کاشانی
۱۵۵	برف: کمال‌الدین اصفهانی	۷۴	فصل پنجم: ادبیات انقلاب اسلامی
۱۵۸	درس بیست و هفتم: شکوه رُستن: فریدون مشیری	۷۶	درس سیزدهم: از درد سخن گفتن: مهرداد اوستا
۱۶۰	نیایش: نظامی	۷۸	راز رشید: سیدحسن حسینی
۱۶۱	فهرست و ازگان	۸۱	درس چهاردهم: گل‌های چیده: غلامرضا قدسی
۱۷۱	اعلام	۸۲	سایه خورشید: مشفق کاشانی
۱۸۲	منابع و مأخذ	۸۵	درس پانزدهم: کرامت آبی: سهیل محمودی
		۸۷	سجاده سبز: زکریا اخلاقی
		۹۰	فصل ششم: سفرنامه، حسب حال و زندگی‌نامه
		۹۲	درس شانزدهم: طاق بستان: ناصرالدین شاه
		۹۶	چند شهر کویری: ایرج افشار
		۱۰۰	درس هفدهم: دیدار: نادر ابراهیمی

مقدمه

در نظام آموزشی ایران اسلامی برنامه درسی زبان و ادبیات فارسی، جایگاهی رفیع و ارزشمند دارد. چرا که زبان فارسی از یک سو حافظ میراث فرهنگی و از دیگر سو بهترین و مناسب ترین ابزار انتقال فرهنگ و معارف دینی و ملی ما از نسل های پیشین به نسل های بعدی است. برنامه درسی زبان و ادبیات فارسی در دوره متوسطه مجموعه ای از اطلاعات، نگرش ها و توانایی های ذهنی و زبانی است که در دو کتاب «زبان فارسی» و «ادبیات فارسی» به دانش آموزان عرضه می شود.

در این کتاب ها، گذشته از ارتباط افقی و عمودی که بین دروس هر کتاب وجود دارد، محتوای کلی کتاب ها به گونه ای است که دانش آموز، در هر پایه نسبت به پایه های پیشین، اطلاعات، توانایی ها و نگرش های مورد نظر برنامه را در سطحی وسیع تر و عمیق تر کسب می کند. برای آگاهی بیشتر از ساختار کتاب های این دوره و از جمله کتاب حاضر، توجه شما را به نکات زیر جلب می کنیم:

۱- اگرچه دو مقوله «زبان فارسی» و «ادبیات فارسی» را نمی توان به طور کامل از یکدیگر تفکیک کرد، اما برای تسهیل در آموزش هر یک، مقوله «ادبیات» در این کتاب و مقوله «زبان» در کتاب «زبان فارسی ۳» برنامه ریزی و تألیف شده است.

۲- این کتاب شامل یازده فصل است و برخی از عنوان های آن در کتاب های دو سال گذشته نیز آمده است که اکنون تکرار می شود. هدف از این تکرار گسترش مفاهیم ادبی، افزایش مهارت های زبانی و ادبی و تعمیق نگرش های دانش آموزان نسبت به زبان و ادب فارسی است.

۳- علاوه بر اهداف کلی کتاب، اهداف کلی فصل ها نیز، در آغاز هر فصل، تبیین شده است تا معلمان و دانش آموزان از انتظارات آموزشی برنامه آگاه شوند.

۴- به منظور رعایت اصل «لزوم ارتباط عمودی و افقی مطالب» تلاش شده است تا محتوای این کتاب با کتاب های ادبیات سال های قبل و برخی از کتاب های پایه سوم ارتباط و هماهنگی منطقی داشته باشد.

۵- «خودآزمایی» ها به منظور فعال کردن ذهن دانش آموزان و تقویت مهارت های تفکر در آنان است. دبیران محترم خود نیز می توانند مشابه این خودآزمایی ها را در ارزشیابی های کلاسی و پایانی طرح کنند.

۶- اطلاعات مربوط به واژگان، اشخاص، مکان ها و منابع به صورت الفبایی در پایان کتاب عرضه شده است. ارجاع به بخش پایانی کتاب نیز روحیه پژوهش و استفاده از منابع و مراجع را در دانش آموزان تقویت می کند.

۷- از آنجا که دانش آموزان رشته ادبیات و علوم انسانی علاوه بر این کتاب، کتاب آرایه های ادبی را نیز می خوانند، بخش مربوط به آرایه های ادبی تحت عنوان «بیاموزیم» در این کتاب دیده نمی شود.

۸- شعرهایی که در پایان برخی از فصول تحت عنوان «حفظ کنیم» آمده است به منظور ایجاد تنوع در آموزش و علاقه مند ساختن دانش آموزان به شعر فارسی است و نیازی به تدریس آنها در کلاس نیست.

نکات مربوط به تدریس

۱- در تدریس این کتاب از شیوه‌های تدریس فعال مانند بحث گروهی استفاده شود. بهره‌گیری از وسایل و ابزارهای کمک‌آموزشی مانند تصویر، فیلم، نوار صوتی و ... گذشته از تنوع آفرینی، در تسهیل فراگیری مؤثر است.

۲- برای فعال شدن کلاس می‌توان دانش‌آموزان را در بررسی متون نظم و نثر شرکت داد و با شیوه بحث گروهی پیام‌ها، درون‌مایه و ویژگی‌های ادبی نوشته‌ها را مشخص کرد.

۳- یکی از اهداف آموزش کتاب ادبیات، تقویت فن بیان دانش‌آموزان است؛ بنابراین، توجه به این موضوع در تدریس ضروری است و باید جایگاه ارزشیابی‌های شفاهی در طول دوره آموزشی حفظ گردد.

۴- نحوه صحیح قرائت متون باید آموزش داده شود و اهمیت آن در طول تدریس و هنگام امتحان مدنظر باشد.

۵- از مباحث و مطالب دستوری، به ضرورت و تنها در صورتی که به فهم بیشتر متون کمک کند، استفاده شود. برای فهم بیشتر درس‌های دستور تاریخی می‌توان از شواهد نظم و نثر این کتاب نیز بهره گرفت.

۶- از مهارت‌های زبانی، به‌ویژه صحبت کردن و نوشتن در این درس بیشتر بهره گرفته شود و جایگاه این مهارت‌ها در فعالیت‌های کلاسی حفظ گردد.

۷- به منظور تقویت روحیه پژوهشی و ایجاد علاقه به متون ادبی، دبیران محترم می‌توانند دانش‌آموزان را به تهیه متون مشابه از منابع گوناگون تشویق نمایند. مجموعه فعالیت‌های دانش‌آموزان در این زمینه، می‌تواند به شکل مدون برای استفاده دیگر دانش‌آموزان در کتابخانه مدرسه نگه‌داری شود.

۸- از طرح مقولات جزئی و مباحث جنبی دامنه‌دار که با درس ارتباط مستقیم ندارد و گاه در جریان آموزش اختلال ایجاد می‌کند، پرهیز شود.

۹- برای شرح و توضیح باره‌ای از آثار ادبی به‌ویژه سروده‌ها (مانند غزل) نباید تنها در جست‌وجوی یک معنی و مفهوم بود. هنرهای کلامی از جمله شعر به منشوری می‌ماند با جلوه‌های گوناگون. پس شایسته است هنگام توضیح این گونه آثار، فضایی در کلاس فراهم شود که دانش‌آموز بتواند به ساحت‌های مختلف یک شعر یا یک اثر راه یابد و ذوق خود را از معانی و مفاهیم متنوع آن سرشار سازد.

تغییر و اصلاح در سال ۱۳۸۵ بر اساس نظرگاه‌ها، پیشنهادها و با حضور نمایندگان از دبیران کشور صورت پذیرفته است.

در پایان از آقایان دکتر حسنعلی محمدی، دکتر سید بهنام علوی مقدم، فریدون اکبری شلدره‌ای و سرکار خانم نادره شاه‌آبادی و خانم شهناز عبادتی که در بازنگری و اصلاح، اهتمام جدی داشته‌اند تشکر و قدردانی می‌شود.

دفتر تألیف کتاب‌های درسی ابتدایی و متوسطه نظری

اهداف کلی کتاب ادبیات فارسی ۳

- ۱- آشنایی با آثار برخی از بزرگان ادبی، دینی، عرفانی و علمی گذشته و معاصر ایران و جهان.
- ۲- آشنایی با مفاهیم زبانی، نکات بلاغی، ظرایف ادبی و دستور تاریخی متون و توانایی به کارگیری آنها.
- ۳- آشنایی با جلوه‌های گوناگون ساختاری و محتوایی ادبیات فارسی (در قالب فصول دوازده‌گانه).
- ۴- تقویت توانایی دانش‌آموزان در درک و بیان مفاهیم زبانی، محتوای فکری، ارزش‌های انسانی و پیام‌های نهفته در متون ادبی.
- ۵- تقویت توانایی دانش‌آموزان در مقایسه آثار ادبی ایران و جهان و تحلیل آنها.
- ۶- تلطیف عواطف دانش‌آموزان و افزایش التذاذ ادبی آنان از راه مطالعه متون ادبی.